

Hoofdstuk 8

VAN AFRO-BRAZILIAANSE TEGENCULTUUR TOT SPORT OP KLOMPEN?

PROCESSEN VAN GLOBALISERING EN GLOCALISERING IN CAPOEIRA

Ester Wisse

8.1 Inleiding en methoden

In de afgelopen decennia is de van oorsprong Afro-Braziliaanse sport capoeira behoorlijk gegroeid in landen buiten Brazilië. "In the 21st century, an individual is as likely to see his or her first capoeira movement in a park in New York City, on a billboard in Amsterdam, or on a cinema screen in London as in the Pelourinho Plaza in Salvador" (Taylor, 2007: 161). Ook in Nederland heeft elke grotere stad ten minste één capoeiragroep. Hoewel officiële cijfers ontbreken, geven registraties op internet en gesprekken met ervaren capoeiristas aan dat er in Nederland in 2010 tussen de veertig en vijftig locaties zijn waar capoeira beoefend kan worden. Ook in televisiecommercials, muziekclips en films op de Nederlandse tv en op YouTube, duiken regelmatig capoeirabeelden op. Bedrijven en scholen huren vaak capoeiristas (beoefenaars van capoeira) in om een workshop en/of een demonstratie te geven. Met name in de zomer wordt het Nederlandse publiek vrij regelmatig getraakteerd op een capoeira-optreden, bijvoorbeeld tijdens een festival of in een park. Ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking van 5-80 jaar gaf in 2010 aan ooit een keer capoeira beoefend te hebben (Mulier Instituut, Nationaal Sportonderzoek 2010).

Capoeira is een bijzondere 'sportachtige' activiteit, waarin gevecht, dans, kunst, filosofie, folklore en cultuur met elkaar gecombineerd worden. Op verschillende internetsites van capoeiragroepen²⁶ wordt capoeira omschreven als een spel met acrobatische elementen, dans en gevecht, onder begeleiding van muziek. Capoeira wordt gespeeld door twee

capoeiristas die omringd worden door een kring van andere beoefenaars die muziek maken, zingen en in hun handen klappen. Deze kring wordt de *roda* genoemd. Speelsheid, energie, vloeiende bewegingen en vriendschap zijn belangrijke aspecten in het capoeira (zie het kader hieronder).

WAT IS CAPOEIRA?

Capoeira is een Braziliaanse combinatie van muziek, acrobatiek, dans en gevecht. Capoeira wordt niet 'gedanst' of 'gevochten/gespart', maar gespeeld. Dit woord geeft precies aan waar het in capoeira om draait: speelsheid, energie, beweeglijkheid en kameraadschap. Het spel vindt plaats in een kring van mensen, de *roda*. Aan het 'hoofd' van de *roda* wordt muziek gemaakt, die het tempo en het type spel bepaalt.

Het dansachtige element komt tot uiting in de basisbeweging van capoeira: de *ginga*. Dit is een soepele, veerkrachtige pas, die in principe alle bewegingen uit capoeira met elkaar verbindt. Ook dansachtig is de expressie waarmee bewegingen gemaakt worden: veel arm- en handbewegingen, controle, soepelheid, en vooral ook de schijnbewegingen. De muzikale begeleiding die het tempo en het type spel aangeeft, maakt de indruk dat het om een dans zou kunnen gaan compleet.

Toch is capoeira geen dans. Capoeira wordt gespeeld door twee capoeiristas, die met elkaar een soort fysieke dialoog aangaan door middel van (schijn)aanvallen, tegenaanvallen, verdedigingen en overnames. Dit is het vechtsportelement, en hierin liggen de echte wortels van capoeira. Verscholen onder de continue bewegingen en de acrobatiek ligt een strategisch spel waarbij beide spelers proberen elkaar te slim af te zijn, in de val te lokken en te verrassen.

Er wordt gebruikgemaakt van trappen, beenvegen, kopstoten en schaarbewegingen en de enige reden dat de tegenspeler daar niet door geraakt of neergehaald wordt, is doordat je bij capoeira altijd kijkt. Je kijkt wat de ander doet en anticipeert op wat er daarna zal gebeuren, zodat je een aanval kunt ontwijken, in plaats van te blokkeren zoals in de meeste oosterse vechtsporten gebruikelijk is. Meestal wordt een verdediging naadloos omgezet in een tegenaanval of een overname, zodat de aanvaller in zijn eigen val loopt.

De acrobatiek in capoeira, die voor de meeste mensen het bekendst is en ook het spectaculairst om te zien, is niet essentieel in capoeira. Het dient vooral om wat extra saus aan het geheel te geven en om de bewegingen op een mooie manier met elkaar te verbinden. Ook geef je op die manier blijk van je lichaamsbeheersing en dat is naast de strategie in je spel een belangrijke graadmeter voor hoe goed je in capoeira bent.

Bron: www.capoeirabrasil.nl.

Hoewel het speelse karakter in capoeira centraal staat en ook de muzikale en artistieke componenten belangrijk zijn, bevat capoeira veel kenmerken van een (leefstijl)sport. Veel van de kenmerken van leefstijlsporten (Wheaton, 2004: 11-12, zie ook hoofdstuk 1) gaan ook op voor capoeira. Vandaar dat we in deze bundel capoeira beschouwen vanuit het perspectief van de leefstijlsporten. Zoals we reeds in de inleiding en eerdere hoofdstukken konden lezen, zijn verschillende leefstijlsporten op bepaalde plekken in de wereld ontstaan en hebben deze sporten zich onder andere door globalisering verder ontwikkeld en verspreid over de wereld. Van sommige leefstijlsporten blijkt een soort internationale subcultuur te zijn ontstaan, die door de verschillende beoefenaars in verschillende landen gemeenschappelijk ervaren wordt. Ook voor capoeira is dit het geval. Capoeira heeft, onder andere door de combinatie van muziek en cultuur, echter ook een achtergrond die zeer sterk geworteld is in haar oorspronkelijke locatie; Brazilië. Verschillende buitenlandse onderzoekers hebben in het verleden aandacht besteed aan veranderingsprocessen en sportificeringsprocessen van capoeira in Brazilië (o.a. Downey, 2002; Frigerio, 1987; Taylor, 2007). Ook is door verschillende auteurs naar capoeira gekeken vanuit een transnationalistisch²⁷ perspectief (o.a. Joseph, 2008a; Joseph, 2008b; Delamont en Stephens, 2008). In Nederland zijn dergelijke studies echter nog nooit gedaan. Ook is niet bekend hoe beoefenaars van capoeira in Nederland aankijken tegen deze processen en hoe deze processen gerelateerd kunnen worden aan hun beleving van en betekenisgeving aan de beoefening van capoeira. Daarom staan in dit hoofdstuk de betekenissen die capoeiristas in Nederland geven aan processen van sportificering en met name globalisering, centraal.

De resultaten die in dit hoofdstuk gepresenteerd worden, zijn tot stand gekomen op basis van een literatuur- en bronnenonderzoek op internet en diepte-interviews met elf capoeiristas in Nederland (zie tabel 8.1). Hoewel alle geïnterviewden nu in Nederland wonen, zijn zij op verschillende plekken in de wereld geboren. Ook hun capoeira-achtergrond is verschillend. Sommigen beoefenen al hun hele leven capoeira, anderen hebben hiermee pas enkele jaren geleden kennisgemaakt. Er is bewust niet gesproken met beginners, omdat de verwachting was dat zij (nog) niet echt een beeld hebben van sportificerings- en globaliseringsprocessen in Nederland. Naast de elf capoeiristas is ook gesproken met een medewerker van een Nederlandse sportbond, die in het verleden geprobeerd heeft de verschillende capoeiragroepen in Nederland te verenigen. De respondenten zijn geïnterviewd in de tweede helft van 2009, meestal na afloop van een geobserveerde capoeirales. De gesprekken varieerden in tijdsduur van anderhalf tot drie uur. Alle interviews zijn volledig getranscribeerd. In sommige gevallen zijn zij vanuit het Portugees of Engels vertaald naar het Nederlands. De teksten zijn vervolgens middels een kwalitatief data-analyseprogramma (MAXQDA 2007) gestructureerd op onderwerp en thema.

Tabel 8.1 Overzicht van de respondenten.

Appelido (bijnaam)*	Geboren in	Gestart met capoeira in
Mestre Cobra	Brazilië	1960
Rumble	Brazilië	1987
Zouk	Brazilië	1989
Elastico	Brazilië	1991
Weza	Angola	1994
Leão	Nederland	1994
Rasteira	Kaapverdië	1994
Rouxinol	Nederland	1998
Indinho	Nederland	2002
Moluca	Nederland	2002
Bengala	Nederland	2007

* Binnen het capoeira is het gebruikelijk dat de beoefenaars een bijnaam krijgen. Om de privacy van respondenten zoveel mogelijk te respecteren, zijn bijnamen die in dit hoofdstuk gebruikt worden, gefingeerd.

In dit hoofdstuk zal achtereenvolgens ingegaan worden op de historische ontwikkeling van capoeira van Afro-Braziliaanse tegencultuur tot de leefstijlsport capoeira zoals deze anno 2009 in Nederland beoefend wordt; en de globaliserings- en glocaliseringsprocessen die binnen capoeira hebben plaatsgevonden.

De beschrijving van globaliserings- en glocaliseringsprocessen in capoeira en de interpretatie van beoefenaars zal met name gedaan worden aan de hand van het levensverhaal van een bijzonder inspirerende capoeirista van Angolese afkomst, die in Portugal en de Verenigde Staten heeft gewoond, regelmatig voor langere perioden in Brazilië verblijft en nu capoeirales geeft in Amsterdam.

8.2 De oorsprong van capoeira: Afro-Braziliaanse tegencultuur

Capoeira in Brazilië heeft reeds een lange geschiedenis. Er zijn verschillende verhalen over de exacte oorsprong van de activiteit. De eerste Braziliaanse bronnen die melding maken van een aan capoeira gerelateerde activiteit dateren al van de zeventiende eeuw, de periode waarin het noordoosten van Brazilië bezet werd door de Nederlanders (Merrel, 2005; Vieira, 2004). Het meest vertelde verhaal over de ontstaansgeschiedenis is die van de ontwikkeling van capoeira door Afri-

kaanse slaven die werkzaam waren op de plantages in Brazilië. Omdat zij door hun blanke meesters onderdrukt werden, wilden zij zich trainen in aanvals- en verdedigingstechnieken om zo te kunnen ontsnappen aan hun overheersers. Door de plantage-eigenaren werd de beoefening van vechtsporttechnieken uiteraard verboden. Als reactie hierop werd de training van de vechtsport technieken door de slaven als dans vermomd, zodat het leek op een onschuldige activiteit. Duidelijke historische bewijzen voor dit verhaal zijn er echter niet. "Precise origins of the term and the practice remain elusive" (Merrel, 2005: 5). Volgens Merrel is het in ieder geval zeker dat capoeira zich in de beginjaren ontwikkeld heeft als tegencultuur. Het was een "expression of denial, denial of the colonial system that subjected them [the practitioners] to a subhuman existence". Capoeira werd met name beoefend door Afro-Braziliaanse (ex-)slaven en had elementen in zich die gelijkenissen vertoonden met bepaalde Afrikaanse cultuur- en muziekvormen. De precieze Afrikaanse bronnen zijn echter ook onduidelijk. Vaak leidt de zoektocht naar de oorsprong van capoeira terug naar Angola, maar er zijn ook gelijkenissen gevonden met culturele uitingen in Nigeria (Hellegers, 1995). Volgens de Angolese Weza – de 'hoofdpersoon' in dit hoofdstuk –, wordt er in Angola een muziekinstrument gebruikt dat sterke gelijkenissen vertoont met de berimbau,²⁸ een van de instrumenten die ook bij capoeira gebruikt wordt. De naam hiervan is echter anders en Weza weet niet zeker of dit instrument door Angolese slaven is meegenomen naar Brazilië. In de context van dit hoofdstuk is het niet zo belangrijk precies te achterhalen wat de exacte oorsprong van capoeira is. Het is echter wel belangrijk te weten dat deze verhalen mogelijk in hoeden van de capoeiristas leven en op die manier ook hun beleving van en betekenisgeving aan capoeira beïnvloeden.

Na de afschaffing van de slavernij in Brazilië (1888) bleven capoeira en andere Afro-Braziliaanse cultuuruitingen in Brazilië verboden. Volgens de blanke Brazilianen waren capoeiristas misdadigers, dronkaards en dieven. Ze kregen de reputatie van *malandros*²⁹ en zouden *malandragem* of *malicia*³⁰ uitdragen. Deze termen worden overigens nog steeds toegepast in het huidige capoeira, maar hebben nu een positievere betekenis gekregen.³¹ Door de armen werden de *malandros* gezien als helden en leiders van de onderbedeelden, die nu eenmaal gedwongen werden te leven op de grens tussen goed en kwaad (Merrel, 2005).

8.3 Institutionalisering in Brazilië

Ondanks het verbod op capoeira en het negatieve imago dat het had bij de rijkere bevolking, groeide capoeira in het begin van de twintigste eeuw snel en werden er snel verschillende pogingen gedaan om het te legaliseren en reguleren. In de jaren dertig van de twintigste eeuw kreeg capoeira ook bekendheid onder de Braziliaanse middenklasse en ontstonden steeds meer georganiseerde vormen van capoeira. Verschillende *capoeira mestres*,³² waaronder de beroemde Mestre Bimba en Mestre Pasthina, zetten de eerste officiële capoeirascholen (de zogenaamde academias) op (Merrel, 2005: 9).

In deze periode ontstonden ook twee vormen van capoeira, het 'nieuwe' capoeira Regional en het meer traditionele capoeira Angola. Volgens de beoefenaars van capoeira Angola is dit een meer pure, oorspronkelijke vorm van capoeira

die door Mestre Pastinha bewust ontwikkeld is om negatieve stereotypering rondom Afro-Brazilianen weg te nemen. Volgens Weza heeft Mestre Pastinha er hard aan gewerkt het negatieve en primitieve imago dat rondom capoeira en de zwarte bevolking van Brazilië hing, weg te nemen. Hij verzet zich fel tegen het gelijkstellen van traditioneel aan primitief.

"When mestre Pastinha started his first academy, he wanted to show that we are decent people. He didn't want the negative stereotyping being confirmed. Other people think that wearing no shoes and t-shirts is part of that they stay closer to the history of capoeira, but we don't agree that. We are not trying to be primitive. We are preserving something [the ideas of Mestre Pastinha] and we don't want to be primitive" (Weza).

Bij capoeira Regional werden meer snellere en opgerichte bewegingen, onder andere uit bepaalde vechtsporten en gymnastiekdisciplines, toegevoegd. Hierdoor kreeg capoeira meer de uitstraling van een sport.

Langzamerhand ontworstelde capoeira zich aan het 'vagebond'-imago. Vele sportificeringsprocessen, zoals regulering en professionalisering, transformeerden capoeira van een *resistance culture* tot *sport for all*. Voorbeelden van sportificeringsprocessen in capoeira zijn bijvoorbeeld het ontstaan van gradueringsystemen, de opkomst van overkoepelende organen als nationale en regionale sportbonden en de organisatie van competities. In 1953 werd capoeira bijvoorbeeld door de toenmalige president Getulio Vargas uitgeroepen tot nationale sport en de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw kreeg het een plaats in verschillende regionale en nationale boksbonden (Downey, 2002: 15). Vervolgens ontstonden verschillende regionale capoeirafederaties en in 1992 de Nationale Capoeira Confederatie (Vieira, 2004).

Ook globalisering kreeg vat op capoeira. Vanuit de academies van Mestre Bimba en Mestre Pastinha ontstonden vele andere capoeirascholen, die zich eerst verspreidden over heel Brazilië en die later (vanaf ongeveer 1970) ook Europa, de Verenigde Staten en andere landen bereikten.

8.4 Verspreiding van capoeira over de wereld

Globalisering is in de afgelopen decennia een van de meest bediscussieerde fenomenen geweest wanneer het gaat over maatschappelijke veranderingen. Globalisering kan vanuit verschillende perspectieven beschreven worden. Ook in de sociologie van de sport is op verschillende manieren aandacht geweest voor globalisering (o.a. Bale en Maguire, 1994; Donnelly, 1996; Jackson, 1999). Globalisering wordt door sommige auteurs gezien als een neutraal proces en beschrijft de verspreiding van allerlei economische, politieke en culturele aspecten over de hele wereld. Vaak echter worden aan globalisering ook normatieve associaties verbonden, zoals (de angst voor) hegemonie en imperialisme (Don-

nely, 1996). Vanuit dat perspectief wordt globalisering ook wel Amerikanisering of westernisering genoemd, doelend op de economische, politieke culturele macht die het westen verspreidt over andere landen. Wat capoeira betreft geven een aantal respondenten bijvoorbeeld aan dat de introductie van wedstrijdvormen van capoeira met name te wijten is aan de invloed van het westen, waar een grote nadruk ligt op winnen en presteren. Capoeira ging in die zin meer lijken op een westerse sport. De verspreiding van capoeira naar andere landen zorgde er op haar beurt weer voor dat deze landen gekleurd werden door Braziliaanse invloeden. Typisch een voorbeeld van globalisering, waarbij processen van homogenisering en heterogenisering samengaan (Bottenburg, 2003).

De verspreiding van capoeira ging samen met de migratie van Braziliaanse capoeiristas die in de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw het arme noordoosten van Brazilië verlieten, op zoek naar een beter leven elders. Ook vertrokken verschillende *capoeira instrutores*³³ die optraden in folkoreshows met deze shows naar het buitenland. Zo ook Mestre Cobra, een van de respondenten in dit onderzoek. Op veel plekken werden de *capoeira instrutores* met groot enthousiasme ontvangen en sommigen besloten te blijven. In Europa en de Verenigde Staten trok capoeira veel verschillende groepen aan, zoals dansers, vechtsporters, *black underground*-groepen en studenten. Het exotische en tegendraadse van capoeira trok vele mensen aan (Taylor, 2007: 162). Ook enkele Nederlandse capoeiristas die in dit onderzoek bevestigd zijn, gaven aan dat capoeira hen aantrok omdat het zo 'anders en exotisch' is. Voor Weza was dit juist niet het geval. Voor hem voelde de kennismaking met capoeira als 'thuiskomen', een hernieuwd contact met zijn roots. Verderop in dit hoofdstuk komt zijn kennismaking met capoeira uitgebreid aan de orde.

8.5 Lokale vormen van capoeira?

In de Verenigde Staten vermengde capoeira zich al vrij snel met breakdance. Beide 'nieuwe' sporten hebben een deel van hun oorsprong in Afrika en veel bewegingen zijn met elkaar vergelijkbaar. Capoeira landde ook goed in verschillende Aziatische landen, waar het prima paste in de traditie van de martial arts. Erg interessant is ook de opkomst van capoeirascholen in Luanda, de hoofdstad van Angola. Door sommige capoeiramestres wordt dit fenomeen ook wel "the spiritual journey home to the ancestral land of capoeira" (Wesolowski, 2006: 27) genoemd. In tegenstelling tot in westerse landen is capoeira's geven in Afrika financieel gezien niet echt een goede reden voor capoeiraleraren om te verhuizen. Hierdoor is capoeira misschien nog steeds vrij onbekend in Afrika. De meeste capoeiraleraren die naar Afrika afreizen, doen dit vaak vanuit filantropisch oogpunt en omdat ze het nobele doel nastreven capoeira terug te brengen naar haar roots. Ook de Angolese Weza heeft dit lange tijd als doel gehad. Door de oorlog in Angola zijn grote delen van de Angolese cultuur vernietigd. Voor de inwoners van Luanda blijkt capoeira een geweldig middel te zijn om de geschiedenis en cultuur van het land te herontdekken. Volgens Wesolowski (2006) doen de Angolese capoeiristas erg hun best om de bewegingen en muziek van hun Braziliaanse docenten te imiteren. Daarnaast zijn ze tegelijkertijd

bezig om hun eigen individuele stijl aan het spel mee te geven, door nieuwe liedjes te maken en nieuwe bewegingen te bedenken. In Angola lijkt dus een sterk geglocaliseerde vorm van capoeira te ontstaan. Glocalisering is het proces waarbij cultuurelementen 'landen' buiten hun oorspronkelijke culturele context, en zich daar vermengen met lokale culturele gebruiken (Robertson, 1995). Oftewel, globale fenomenen worden weer lokaal. In Angola is hierbij dan ook nog eens spraken van reterritorialization: bepaalde elementen in het Braziliaanse capoeira zijn afkomstig uit Angola. In Brazilië zijn deze, onder andere door westerse invloeden, vermengd met 'vechtsportelementen'. Later is capoeira weer teruggebracht naar Angola, waar het eveneens weer wordt aangevuld met lokale elementen.

Volgens Delamont en Stephens (2008) zijn vormen van geglocaliseerd capoeira minder aanwezig in het westen. Zij spreken liever van *diasporic capoeira* in Europa, dan dat zij termen van globalisering en glocalisering gebruiken om de verspreiding van capoeira aan te geven. Ze geven toe dat de verspreiding van capoeira gekarakteriseerd kan worden als een vorm van globalisering, maar dat de term *diasporic* beter past omdat capoeira zeer sterk samenhangt met de migratie van Brazilianen buiten Brazilië. Volgens Delamont en Stephens blijven alle capoeirascollen in Groot-Brittannië Braziliaans, omdat ze allemaal hun oorsprong hebben in Brazilië. In de volgende paragraaf zal ik door middel van een beschrijving van verhalen van capoeiristas in Nederland aangeven of dit ook voor Nederland het geval is. Ik zal daarbij vooral inzoomen op het verhaal van Weza, omdat hij naar mijn mening de belichaming is van de globalisering en glocalisering van capoeira. Eerst volgt echter nog een korte paragraaf over de geschiedenis van capoeira in Nederland.

8.6 Capoeira in Nederland

In Nederland was Mestre Nestor Capoeira een van de eerste capoeirapioniers. Hij bezocht Amsterdam in de zomer van 1972 en gaf toen capoeiralessen in het Vondelpark. In die periode kon men alleen in Brazilië op permanente basis capoeirales krijgen. Ook Nestor Capoeira verliet Nederland na die bewuste zomer (Capoeira, 2003). Na Nestor Capoeira zijn verschillende Brazilianen in Nederland neergestreken om capoeirales te geven. Velen van hen verdwenen echter na een tijdje ook weer, maar verschillende *mestres* and *instrutores* zetten ook een permanente groep op.

Mestre Cobra was ook een van de pioniers van capoeira in Nederland, en een van de weinigen die nu ook nog steeds les geeft. Volgens Mestre Cobra sloegen zijn lessen niet meteen vanaf het begin heel goed aan bij het Nederlandse publiek.

“De bevolking was nog niet zo klaar voor zoiets. Het was nog heel veel werk om er ook bekendheid aan te geven. Ik heb veel moeten doen om die mensen er van te overtuigen dat capoeira ook iets is voor Nederlandse mensen.”

Mede door hulp uit de ‘vechtsporthoek’ en de permanente vestiging van steeds meer Braziliaanse capoeiristas die les gingen geven, werd capoeira bekender. In 1997 zijn er door onder andere Mestre Cobra, Leão en een Nederlandse sportbond pogingen gedaan om capoeiragroepen met elkaar te verenigen en bijvoorbeeld gezamenlijke afspraken te maken over trainersopleidingen. Doordat de verschillende capoeiristas het niet met elkaar eens konden worden, is een overkoepelend orgaan in Nederland echter niet van de grond gekomen. Hoewel niet alle geïnterviewde capoeiristas tegen een dergelijk orgaan zijn en er ook anno 2010 weer pogingen gedaan worden een soort Nederlandse capoeirafederatie op te richten, lijkt een bepaalde eenheid in de capoeirawereld nog ver te zoeken. Ook in Brazilië werden en worden verwoedde pogingen gedaan capoeiristas middels een gereguleerde vorm te verenigen, maar ook hier worden deze pogingen door slechts enkelen ondersteund. Opvallend in Nederland is dat juist sommige capoeiristas van Nederlandse afkomst die in dit onderzoek geïnterviewd zijn, aangeven dat ze een dergelijk orgaan niet nodig vinden, omdat ze het vrije aan capoeira juist zo waarderen.

Volgens Mestre Samara (in Capoeira, 2003) en enkele respondenten in dit onderzoek, heeft capoeira in Nederland zich tussen 1995 en 2003, vergeleken met andere westerse landen zeer sterk ontwikkeld. Ook Weza begon in die periode een capoeiraschool in Nederland. Uniek aan deze school is dat het een van de weinige dan wel de enige capoeiraschool in Nederland is waar alleen capoeira Angola onderwezen wordt. Maar voordat Weza neerstreek in Amsterdam, had hij al een heel cosmopolitisch leven achter de rug.

8.7 Weza - van Angola via Portugal, de VS en het Verenigd Koninkrijk naar Nederland

Begin jaren zeventig van de vorige eeuw, toen capoeira begon aan haar reis rond de wereld, kwam Weza ter wereld in Angola. Hij werd liefdevol opgevoed in een groot gezin en kreeg daardoor veel respect voor zijn ouders. Volgens de traditie van zijn Angolese stam speelden ook zijn voorvaders en belangrijke rol in zijn leven. Tijdens zijn jeugd in Angola had hij wel eens bewegingen gezien die leken op capoeira en ook het geluid van de *berimbau*, die daar *hungu* genoemd werd, was hem bekend. Hij wist toen echter nog niet dat deze culturele elementen later in zijn leven een hele grote rol zouden gaan spelen. In 1982 verlieten zijn ouders vanwege de burgeroorlog Angola. Weza was toen ongeveer tien jaar oud. Het gezin ging wonen in Portugal, waar Weza een groot deel van de rest van zijn jeugd doorbracht. Hoewel het inburgeren in Portugal, vanwege de taal, redelijk goed ging, voelde Weza zich er nooit echt thuis. In 1989 besloot zijn vader naar New York te verhuizen en de jongere kinderen, waaronder Weza, gingen met hem mee. In New York maakte Weza de high school af en volgde hij enkele cursussen aan de theaterschool. In 1994 maakte hij voor de eerste keer kennis met capoeira. Hij zag enkele capoeiristas capoeira Angola spelen in Central Park in New York en na een uitnodiging besloot hij zich aan te sluiten. Zoals veel andere geïnterviewde capoeiristas aangeven, was ook hij bij de eerste kennismaking verkocht.

"When I was in the States, I remember I saw some people play real capoeira Angola. And there was a real old guy that said: 'Are you from Angola? Then you have an obligation to learn capoeira Angola.' And from that time, I think it became a mental obligation. Something I had to do. I wanted to be the first Angolan, who would be teaching capoeira Angola in Angola. I wanted to close the circle you know, which they call 'sancofa'. I felt connected to capoeira Angola because of this Angolan which taught capoeira Angola to Mestre Pastinha. There was a really strong mental obligation to stick with it" (Weza).

Weza ontwikkelde zich al snel tot een zeer toegewijde capoeirista met een duidelijk doel voor ogen: capoeira Angola terugbrengen naar Angola. Hij wilde echter eerst nog meer van de wereld zien. Omdat hij een Europees paspoort heeft (vanwege zijn jeugd in Portugal), was Europa een logische locatie. Hij ging eerst terug naar Portugal om zijn familie te ontmoeten en kwam daarna, via zijn netwerk in de capoeirawereld, in Londen terecht. Toen hij van plan was om weer terug te keren naar New York, werd hij uitgenodigd door een Braziliaanse, vrouwelijke capoeirista van zijn groep in New York, die inmiddels in Nederland woonde om daar te studeren. Hij besloot naar Nederland te gaan. Omdat hier nog geen groepen capoeira Angola waren, besloot hij te blijven om les te gaan geven.

Voor Weza was het, vanwege zijn Europese paspoort, vrij gemakkelijk om de wereld rond te reizen en zich in Nederland te vestigen. Dit in tegenstelling tot veel Brazilianen die zich in Europa of de VS wilden vestigen. Zij waren, vanwege het strenge immigratiebeleid in veel westerse landen, vaak genoodzaakt heen en weer te blijven reizen tussen Brazilië en het westen.

Wanneer ze langer wilden blijven, trouwden zij met iemand uit het betreffende land of zetten ze in de illegaliteit hun activiteiten voort. Voldoende geld verdienen met capoeira om goed van te kunnen leven en zo ook een vaste verblijfsvergunning te krijgen, is slechts voor weinigen weggelegd. De Braziliaanse Elastico bijvoorbeeld is eerst drie maanden in Nederland geweest om les te geven, maar toen zijn toeristenvisum verliep, weer teruggegaan naar Brazilië. Later kwam hij nog eens drie maanden naar Nederland en leerde toen zijn vriendin kennen. Nadat zij elkaar verschillende malen hadden opgezocht, besloten ze te trouwen zodat Elastico zich voorgoed in Nederland kon vestigen om zich te wijden aan het geven van capoeiralessen.

Terug naar Weza. Hij begon voor het eerst les te geven aan studenten in het oosten van het land. De groep kwam echter niet goed van de grond en toen zijn groepsgenoot klaar was met haar studie in Nederland, wilde Weza, net als zij, ook weer terugkeren naar New York. Tijdens een capoeira-evenement in Engeland ontmoette hij echter een andere Angolese capoeirista die voor zijn werk in Eindhoven ging wonen. Omdat deze man graag capoeira Angola wilde blijven doen en hij Weza een goede docent vond, vroeg hij hem mee te gaan naar Eindhoven om daar trainingen te gaan geven. De Angolese man die inmiddels een goede vriend was geworden, hielp hem aan woonruimte en een plek om les te geven en de Eindhovense capoeira Angola-les was een feit. Capoeiristas uit het hele land kwamen bij Weza trainen, maar uiteindelijk bleef er vooral een groepje van zeven hardecoreleden over, die bijna allemaal uit de omgeving van Utrecht en Amsterdam afkomstig waren. Ook had Weza wat problemen met integreren in het vrij lokaal georiënteerde Eindhoven, waar mensen moeite hadden hem in het Engels te verstaan en met hem te communiceren.

"Then I decided I wanted to teach in a more cosmopolitan city, so then I came to Amsterdam. And Amsterdam is the right place for capoeira Angola I think" (Weza).

In Amsterdam heeft hij in 2003 zijn capoeiraschool officieel laten registreren en nog steeds geeft hij daar met veel plezier les. Zijn doel, om capoeira Angola terug te brengen naar Angola, heeft een iets minder prominente rol in zijn leven gekregen. Weza weet dat er inmiddels al verschillende capoeiristas in Angola zijn neergestreken maar dat er nog weinig lesgegeven wordt in capoeira Angola. Zijn Angolese vriend uit Eindhoven is inmiddels verhuisd naar Angola en is van plan daar les te gaan geven. Weza vindt dit erg positief.

8.8 Betekenisgeving aan capoeira: veel meer dan sport

Voor Weza speelt de beoefening van capoeira een zeer belangrijke rol in zijn leven. Hij ziet het als zijn taak capoeira te 'preserveren' en te 'herontdekken'. Evenals veel andere capoeiristas vindt Weza dat er sportelementen in capoeira zitten, maar dat het veel meer is dan dat. Veel capoeiristas geven aan dat iedereen op zijn of haar manier tegen capoeira aan kijkt.

"Capoeira heeft zeker wel elementen van een sport in zich. Het is wel meer dan een sport alleen. Ik vind wel dat capoeira sportonderdelen heeft. Maar niet elke groep benadrukt dat onderdeel of licht het eruit. [...] Capoeira wordt door sommigen ook gezien als een leuke work-out. Sommige mensen vinden bijvoorbeeld aerobics na een tijdje gaan vervelen. Of willen gewoon iets leuks, exotisch doen. Ik zelf zou het ook niet alleen als sport benoemen" (Rouxinol).

De Braziliaanse Zouk bijvoorbeeld benadrukt wel sterk de sportelementen in capoeira.

"Zeker te weten is capoeira een sport. Ik heb capoeira geleerd als sport. Het is geen dans, de ginga, de basisbeweging, is een gevechtshouding. Het is vergelijkbaar met andere vechtsporten" (Zouk).

Tegen de sportificeringsprocessen in capoeira, zoals de organisatie in groepen, het ontstaan van competities en de gradueringssystemen, wordt door de geïnterviewde capoeiristas in Nederland op verschillende manieren aangekeken. Opvallend is wel dat onder de capoeiristas die in Nederland geboren zijn, de minste belangstelling is voor gradueringssystemen en competities. De in Nederland geboren Moluca en Indinho weten zelfs niet eens af van het bestaan van capoeiracompetities en capoeira federaties. De Braziliaanse Rumble en Kaapverdiaanse Rasteira daarentegen, hebben al een aantal keren deelgenomen aan capoeirakampioenschappen en Rumble organiseert zelfs kampioenschappen in Nederland. De Braziliaanse Zouk heeft plannen om een Nederlandse capoeirafederatie op te richten. Het idee van capoeira op de Olympische Spelen van 2016 in Rio de Janeiro spreekt bij bijna alle geïnterviewde capoeiristas tot de verbeelding. Op deze manier kan capoeira bekend worden bij een nog breder publiek en op een positieve manier in de spotlights komen. Allen hebben ze er echter hun bedenkingen bij of dit gerealiseerd gaat worden. Er zijn zoveel verschillende manieren om capoeira te beleven en te beoefenen, waardoor er waarschijnlijk nooit één vorm zal ontstaan die voor alle capoeiristas een bevredigend beeld is van hoe zij capoeira zien. De mislukte pogingen om een Nederlandse federatie op te zetten en de rivaliteit tussen verschillende capoeiragroepen die door vrijwel alle respondenten werd aangehaald, zijn hoogstwaarschijnlijk een voorbode van het feit dat capoeira als olympische sport een utopie is.

Iedereen geeft een persoonlijke betekenis aan capoeira waarin sommige meer de nadruk leggen op de sportaspecten en anderen bijvoorbeeld meer op de muziek of de filosofie en historie erachter. Voor Weza zijn vooral die laatstgenoemde aspecten erg belangrijk. Hoewel de meeste capoeiristas benadrukken dat iedereen vrij is om capoeira te beoefenen en te beleven zoals hij of zij dat zou willen, spreken veel capoeiristas toch over 'wij' en 'zij' en hebben met name de van oorsprong Braziliaanse en de zeer gevorderde beoefenaars wel een duidelijk beeld waaraan een 'echte' capoeirista zou moeten voldoen.

"Tegenwoordig worden mensen die maar één of twee aspecten van het capoeira beheersen een jogador de capoeira (= een speler van capoeira) genoemd. Een complete speler noemen ze 'capoeiristas'. In Nederland heb je meer jogadores de capoeira dan capoeiristas. [...] Ik denk dat mensen ook echt minimaal een paar jaar capoeira moeten doen voordat ze echte een capoeirista kunnen worden" (Rouxinol).

Voor Weza is een echte capoeirista iemand die capoeira met zeer veel toewijding beoefent en van binnen de drang voelt om capoeira te beoefenen.

"Ninety per cent of capoeira is actually commitment, than you learn. This is individual. You have to have a relationship with the art. You need to have a personal relationship with it. You have to do it, because you love it, not because it makes anybody else happy" (Weza).

De Kaapverdiaanse Rasteira zegt iets soortgelijks:

"Die capoeirista die hard traint, die bewijst veel meer voor capoeira. Capoeira is van de beoefenaars, van de mensen die er achteraan gaan, van de mensen die trainen, van de mensen die het voelen in het hart" (Rasteira).

Ook andere capoeiristas geven aan dat toewijding aan capoeira erg belangrijk is voor een capoeirista. Wel wordt er door verschillende capoeiristas over verschillende soorten toewijding gesproken. Bengala, een beginnende Nederlandse capoeirista, is bijvoorbeeld enorm druk bezig om Portugees te leren spreken en om de liedjes en het bespelen van alle bij capoeira horende instrumenten onder de knie te krijgen. De ervaren Nederlandse capoeirista Rouxinol richt zich, naast de fysieke aspecten van capoeira, sterk op onderzoeken van de geschiedenis van capoeira en het schrijven van eigen capoeiraliederen. De ook in Nederland geboren Indinho bijvoorbeeld traint zich weer helemaal 'te pletter' om bepaalde trapechnieken en acrobatische trucs te leren.

"We gingen expres ook turnlessen nemen. Salto's maken, vooruit en achterwaarts. Flikflaks enzo waren we aan het oefenen. We waren ook bloedfanatiek. Wat we die capoeiristas zagen doen, dat wilden wij ook. Die salto's en die acrobatiek. En dan hadden we ook veel films gedownload van hoe mensen dat nou deden. Dan gingen we dat ook proberen in de sportschool" (Indinho).

Weza is heel sterk van mening dat, ondanks dat capoeira altijd in verandering is, sterk moet worden vastgehouden aan de culturele en historische roots. Opvallend is dat Weza en met hem enkele andere capoeiristas, spreken over capoeira als een persoon. Ze vinden dat capoeira hun leven heeft veranderd en dat het zoveel voor hen betekent in het dagelijks

leven dat ze de verplichting voelen ook iets terug te doen voor capoeira. Volgens Weza is het ook mogelijk voor Nederlanders om capoeira met dezelfde toewijding en visie te benaderen als hij zelf doet. Volgens hem maakt het niet uit of je Braziliaan bent of niet, capoeira is voor iedereen. Toch werd er in de interviews duidelijk gesproken over verschillen tussen capoeira in Brazilië en de rest van de wereld. In de volgende paragraaf probeer ik, aan de hand van meningen en ervaringen van de respondenten, een antwoord te geven op de vraag of capoeira in Nederland geglocaliseerd is.

8.9 Capoeira op klompen?

Capoeira heeft zeer sterke Braziliaanse roots en omdat taal, ritme en muziek zo'n grote rol spelen in de activiteit, is het mogelijk een minder 'universele' leefstijlsport dan bijvoorbeeld surfen of parkour, waarbij alleen 'fysieke taal' een rol speelt. Hierdoor lijkt het in eerste instantie dat capoeira niet makkelijk glocaliseert. Door verschillende respondenten, waaronder Weza, wordt bijvoorbeeld genoemd dat capoeira voor sommige Nederlanders mogelijk moeilijk te leren is, omdat ze minder gevoel voor ritme hebben. Bij Brazilianen en Afrikanen zou dit gevoel voor ritme veel meer in het bloed zitten.

"If you don't come from a background with rhythm, you will face some difficulties. At the beginning, for me it was also difficult. I thought that there was no musicality in Dutch people at all. But at the time, you will learn. In Africa, we don't separate music from anything. Rhythm is always there" (Weza).

Nederlanders zouden vooral moeite hebben met het bespelen van de instrumenten en het zingen van de liedjes. Ook andere aspecten zoals het niet hebben van *malícia*, het niet begrijpen van de ongeschreven capoeiraregels, angst hebben om gevoelens te uiten en een druk bestaan waardoor Nederlanders gewoonweg niet genoeg tijd hebben/nemen om zich volledig onder te dompelen in capoeira, worden genoemd.

"In Nederland is er geen waardering voor expressieve vormen. Je moet hier je geld verdienen met iets nuttigs. Daarmee kan je status verdienen. Je moet leren, diploma's halen en als je dat niet doet, dan krijg je kritiek. Voor Brazilianen is dat anders" (Bengala).

Weza en Rasteira zijn echter van mening dat Nederlanders het stereotype beeld van 'aritmische stijve hark' los moeten laten en dat dan iedereen een goede capoeirista kan worden, als je maar in jezelf gelooft en er 'achteraan gaat'.

"Capoeira is een wetenschap en wetenschap is universeel. Iedereen die hersenen heeft, kan het leren. Het heeft niets te maken met het Nederlander zijn, of het blank zijn" (Rasteira).

Volgens de respondenten zijn er vele voorbeelden van niet-Brazilianen die zeer goede en complete capoeiristas zijn. Het zijn echter wel stuk voor stuk capoeiristas die zich verdiept hebben in de historie van capoeira, de Braziliaanse cultuur en de Portugese taal. De capoeiraliedjes zijn namelijk allemaal in het Portugees en volgens de van origine Portugees sprekende respondenten, waaronder Weza, moet dat ook zo blijven. Volgens hem zullen Brazilianen het nooit toestaan dat de taal van de capoeiraliedjes anders wordt dan Portugees. Toch blijken de Nederlandse capoeiristas er wel eens een Nederlands sausje aan te geven. Zo zegt Moluca, die traint bij een groep waar een Nederlander de lessen verzorgt:

"Nou, als we echt in een dolle bui zijn, dan gooien we er wat Nederlandse woorden doorheen. Van 'ola he, ola he, doe mij een portie kipsaté'. Op de batisado doen we dat natuurlijk niet. Dan denken ze ook 'daar heb je die mafkezen weer'" (Moluca).

Moluca geeft aan dat hij de Portugese liedjes nu inmiddels wel kan zingen maar niet altijd begrijpt. Ook spreekt hij een beetje 'steenkol-Portugees', omdat hij al verschillende jaren festivals van zijn *mestre* heeft bezocht waar de voertaal meestal Portugees is.

Veel *mestres* en *instrutores* in Nederland geven ook les in het Portugees, omdat zij het Nederlands (nog) niet goed beheersen en/of omdat zij van mening zijn dat alle capoeiristas Portugees moeten leren. Leerlingen die zowel Portugees als Nederlands spreken, vertalen dan meestal voor de Nederlandse leerlingen die geen Portugees spreken. De meeste, niet-Portugees sprekende leerlingen vinden het niet zo heel erg dat de docenten geen (goed) Nederlands spreken. Sommigen doen hard hun best het Portugees onder de knie te krijgen en worden daarbij soms ook geholpen door hun leraren. De meeste Brazilianen zijn van mening dat iedereen die verder wil komen in capoeira en daarin ook wil lesgeven, Portugees moet kunnen spreken. Zo zegt de Braziliaanse *Elastico* bijvoorbeeld:

"Ik vind wel dat je als professor in capoeira Portugees moet kunnen spreken. Ik ken wel leraren die geen Portugees kunnen spreken, ik moet zeggen: ik vind dat wel achterlijk. Want capoeira is een Braziliaanse sport" (Elastico).

Zijn landgenoot *Rumble* is het niet met hem eens.

"Van mij hoeven capoeiristas niet per se Portugees te leren. Er zijn groepen waar dit wel moet, maar ik vraag dit niet van mijn leerlingen. Als iemand het wel wil, moedig ik dat natuurlijk van harte aan. Maar het is zeker geen verplichting, ook niet voor hele hoog gegradueerde. Ik vind dat Nederlanders die capoeira spelen wel iets af moeten weten van de Braziliaanse cultuur, maar ze hoeven niet Braziliaans te worden" (Rumble).

Ook Weza probeert zijn leerlingen Portugees te leren en geeft afwisselend in het Engels en Portugees les. Met name in de grote Nederlandse steden trainen ook veel capoeiristas die niet Nederlands of Portugees als moedertaal hebben. Veel lessen worden daardoor multi-linguïstisch. Het afwisselend spreken van Portugees, Engels, Duits en Nederlands was tijdens de geobserveerde capoeiralessen, en ook in de interviews, niet vreemd. Taal blijkt dus een zeer belangrijke rol te spelen in capoeira en is mogelijk een verklaring waarom de hooggegradueerde capoeiristas in Nederland nu nog vooral Brazilianen en andere Portugees-sprekende migranten (Angolezen, Kaapverdianen, Creolen uit Suriname en de Antillen) zijn. Er zijn echter ook Nederlandse capoeiristas die goed uit de voeten kunnen met het Portugees. Een voorbeeld hiervan is Rouxinol, die zelf Portugeese capoeiraliederen schrijft. Doordat er zo sterk vastgehouden lijkt te worden aan het Portugees als algemene voertaal binnen capoeira, lijken geglocaliseerde vormen van capoeira lastig realiseerbaar. Toch geven de meeste respondenten wel aan dat capoeira onderhevig is aan veranderingen, zowel door lokale als globale invloeden.

8.10 Op naar de eerste Nederlandse capoeira mestre

Een van de veranderingen in capoeira door Nederlandse invloeden zien we bijvoorbeeld terug in de manier van lesgeven. Verschillende Braziliaanse leraren, en ook Weza, geven aan dat ze in Nederland anders zijn gaan lesgeven dan ze eerst deden. Ze hebben ontdekt dat Nederlanders graag overal het waarom van weten. Volgens Rouxinol zijn bepaalde dingen in capoeira veel minder vanzelfsprekend voor Nederlanders, bijvoorbeeld de cultuur achter capoeira.

"Hier in Nederland moeten mensen meer op zoek naar die informatie. Internet heeft echter wel de mogelijkheden geboden, je kunt daar bijna alles vinden, inclusief allerlei foutieve informatie" (Rouxinol).

Weza merkte ook dat Nederlanders het prettig vinden om bepaalde technieken volgens een methodische opbouw aangeleerd te krijgen. Hijzelf en ook zijn Braziliaanse collega's waren gewend les te geven volgens het principe voordoen, maar dit blijkt in Nederland niet altijd goed te werken. Sommigen passen hierdoor hun manier van lesgeven aan. Ook hebben een aantal Braziliaanse lesgevers gemerkt dat een goede warming-up in het koude Nederland zeer belangrijk is, omdat er anders veel blessures komen. Een ander belangrijk verschil dat genoemd wordt door de respondenten, is dat er in Nederland niet als vanzelfsprekend tegen de leraar wordt opgekeken. Leraar en leerlingen zijn veel meer gelijk en hier past een minder autoritaire manier van lesgeven bij. Ook hebben enkele leraren besloten naast een 'normale' capoeiratraining ook Portugese les of muziekles te gaan geven. Een aantal capoeiristas vertellen dat deze invloeden uit het westen vervolgens ook weer in Brazilië zelf toegepast worden.

"Muziek, Portugees en acrobatiek worden in Brazilië oorspronkelijk niet in de reguliere les gegeven. Wat dus is gebeurd is dat in Europa en de VS daar vraag naar kwam, toen zijn ze daar aparte workshops voor gaan geven, muziekworkshops, acrobatiek en Portugese lessen. Later zijn die eerste twee ook weer naar Brazilië gegaan. Dat zijn dus een paar invloeden die van buiten Brazilië ook weer naar Brazilië zijn gebracht" (Rouxinol).

Zoals we eerder al noemden, is de sportificering van capoeira met name te danken aan westerse invloeden. Mestre Cobra vindt dit alleen maar positief, volgens hem kan capoeira zich hierdoor ontwikkelen. Hijzelf heeft bijvoorbeeld in Nederland een nieuw gradueringssysteem ontwikkeld dat hij nu ook toepast bij zijn groepen in Brazilië.

Wanneer echter specifiek gevraagd wordt naar Nederlandse elementen in capoeira, zijn enkele respondenten zeer stellig over het feit dat Braziliaanse cultuurelementen altijd dominant zullen blijven in capoeira.

"Capoeira excludeert alles wat niet bij haar past. Dus je kan niet zeggen dat we nu hier in Nederland bijvoorbeeld ritmes spelen die op Jan Smit lijken of André Hazes, nee dat gaat niet. Capoeira moet altijd haar tradities behouden. Capoeira zelf is al rijk genoeg. Er is veel om nog te onderzoeken en ook veel om nog terug te vinden. We hoeven niet van andere vechtsporten of andere muziek of andere kunsten te gaan overnemen of opnemen in capoeira. We moeten gewoon gaan onderzoeken wat we langere tijd hebben verwaarloosd. Daarmee kan capoeira zich nog lang ontwikkelen. Want er zijn veel elementen van capoeira die we nu eigenlijk verloren zijn" (Rasteira).

Toch zien anderen dat, onder andere door de invloed van globalisering, capoeira zal veranderen en, hoe jammer ze dit misschien vinden, in de toekomst minder Braziliaans zal worden. Verschillende respondenten weten te vertellen dat veel Brazilianen moeite zullen hebben met het accepteren van een niet-Braziliaanse capoeira mestre. De respondenten

uit dit onderzoek vinden echter dat dit in de toekomst onvermijdelijk is wil capoeira zich blijven ontwikkelen. Geen van de respondenten staat negatief tegenover Nederlanders *instrutores* en *mestres*. Sommigen vinden echter wel dat deze Nederlandse *instrutores* en *mestres* aan bepaalde voorwaarden moeten voldoen. Ze moeten bijvoorbeeld Portugees spreken, in Brazilië geweest zijn om de cultuur daar te proeven en uiteraard ook vaardig zijn in lesgeven, de capoeira-bewegingen kennen en de instrumenten bespelen.

“Capoeira is namelijk niet alleen een sport, het is ook cultuur. Ik denk dat je dat moet hebben geproefd; hebben gevoeld. Alleen als je in Brazilië bent geweest, je weet alleen dan hoe de Braziliaanse cultuur is. Alleen erover lezen of weten waar capoeira vandaan komt, is niet voldoende. Je moet het voelen, je moet het zien, als je verder wilt in capoeira moet je daar ook zijn geweest, dan herken je de kennis” (Elastico).

Anderen stellen minder voorwaarden en vinden het alleen maar mooi als niet-Brazilianen bijdragen aan de ontwikkeling van capoeira. Hoe meer geschikte Nederlanders gaan lesgeven in capoeira, hoe beter.

“These people, they are Dutch. And that is important. Because, when I am planting a seed, it would be important that Dutch people are part of it. I’m not worried about Dutch people take over capoeira, like some other teachers are. I think that’s stupid. If you are coming to Holland, and you plant a seed, Dutch people will take over eventually. They are the future of capoeira here. Why did you come here, if you don’t want them to be a teacher? For me it’s very important that Dutch people learn capoeira Angola. They should be the future teachers. I really think that Dutch people have to be part of the history of capoeira in Holland” (Weza).

Hoewel Weza positief staat tegenover Nederlanders die lesgeven in capoeira, heeft hij vooralsnog geen van zijn leerlingen toestemming gegeven te gaan doceren. Zelf is hij wel vrij snel begonnen met lesgeven, maar dit was meer noodgedwongen, omdat er voor zijn komst in Nederland nog niet werd onderwezen in capoeira Angola. Waarschijnlijk draagt hij het docentschap over aan een Nederlander als hij vindt dat diegene hiervoor voldoende geschikt is en als hij zelf niet meer in staat is les te geven. Of dit ook daadwerkelijk gaat gebeuren bij de groep van Weza en andere groepen, zal de toekomst moeten uitwijzen. Ik ben dan ook erg benieuwd hoe de ‘toekomstige geschiedenis’ van capoeira eruit gaat zien.

8.11 Discussie en conclusie

In dit hoofdstuk is gekeken naar capoeira vanuit een transnationalistisch perspectief en naar de manier waarop processen van globalisering en glocalisering door capoeiristas in Nederland geïnterpreteerd en beleefd worden. Op de vraag

of capoeira in Nederland geglocaliseerd is en of er dus een typisch Nederlandse vorm van capoeira ontstaat, is geen eenduidig antwoord te geven. Enerzijds zien we dat capoeira met name door haar muziek, taal en Braziliaanse leraren, sterk verbonden blijft met de Braziliaanse cultuur. Het verhaal van Weza laat echter ook zien dat er sterke Afrikaanse roots en cosmopolitische invloeden in het capoeira zijn. Door globalisering heeft capoeira zich in sterke mate verspreid over de wereld en is in de loop der jaren door verschillende invloeden aan verandering onderhevig geweest. De migratie van Braziliaanse capoeiraleraren vanaf eind jaren zeventig heeft capoeira buiten Brazilië bekendgemaakt. De toegang tot internet en het gebruik ervan door vele capoeiristas, hebben capoeira nog meer toegankelijk gemaakt voor potentiële beoefenaars, ook in Nederland. Enerzijds lijkt het erop dat door de sterke invloed van de Braziliaanse leraren en het 'kopiëren' van de bewegingen en muziek van de Brazilianen door het gebruik van internet, capoeira niet vatbaar is voor lokale invloeden. Anderzijds laten deze filmpjes op internet zien dat er overal ter wereld veel verschillende vormen van capoeira bestaan en geven respondenten in dit onderzoek aan dat er ook wel degelijk Nederlandse elementen worden toegevoegd aan capoeira. De ene capoeiragroep laat dit sterker toe dan de andere groep en de verschillen tussen groepen (sommigen gefundeerd in Brazilië, anderen in landen buiten Brazilië) zorgen voor het veelkleurige palet aan capoeiravormen. Capoeiristas in Nederland zijn bezig hun eigen capoeiratractie te ontwikkelen, gebruikmakend van de herontdekking van de geschiedenis van capoeira en met respect voor de Braziliaanse en Afrikaanse cultuur. Over een aantal jaren zullen waarschijnlijk steeds meer niet-Braziliaanse *instrutores* en *mestres* het stokje hebben overgenomen en zal het veelkleurige palet naar verwachting alleen maar verder uitgebreid zijn. Een van de nieuwe vormen zou mogelijk een olympische versie van capoeira kunnen zijn, maar afgaand op de meningen van de respondenten in dit onderzoek, is deze kans klein. De continue strijd tussen authenticiteit en verandering door globale invloeden zal voortduren, waardoor capoeira een interessant domein zal blijven waarin steeds opnieuw nieuwe dingen te onderzoeken en ontdekken zijn.